

**TURLI YOSH GURUHLARDA BOLALARNI IJTIMOY
MOSLASHUVCHANLIGINI TARBIYALASH VA ULARNING HAR
TOMONLAMA RIVOJLANISHDA TA'LIMY FAOLIYATLARNI TO'G'RI
TASHKILLASHNING AHAMIYATI.**

*Farg'ona davlat universiteti
Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi p.f.f.d PhD
Jabborova Marifat Qodiraliyevna*

Annotatsiya

Maktabgacha yoshdagi farzandlarimizning zamon talabi asosida har tomonlama yetuk inson sifatida kamol topishida hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishida, ularning har tomonlama rivojlantirishda ta'limiy faoliyatlarni to'g'ri tashkil etish katta ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: g'oyaviy e'tiqod, tamoyil, moddiy va ma'naviy muhit, pedagogik jarayon, ijodiy va qoidali o'yinlar, ijodkorlik.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohatlarni chuqurlashtirish jarayoni kadrlarni tayyorlash sohasida ham tub o'zgarishlar qilinishini talab etadi. Tarbiyachi yosh avlodni xalqimizning munosib farzandlari qilib tarbiyalashdek muhim, faxrli va shu bilan birga mas'uliyatli vazifani bajaradi. Xozirgi zamon tarbiyachi pedagogning asosiy fazilatlaridan biri o'z kasbiga sadoqatlilik, g'oyaviy e'tiqodlilik, o'z kasbini sevishi, bu kasbga bo'lgan cheksiz sadoqat tarbiyachi-pedagogni boshqa kasb egalaridan ajratib turadi. Chunki maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim- tarbiya ishining yuqori saviyada olib borilishi faqat pedagog va uning kasbiy tayyorgarligiga bog'liq.

Tarbiyachining siyosiy yetukligi bolalarni tarbiyalash sifati uchun halq hamda jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglashiga, ta'lim-tarbiya vazifalarini hal etishga ijodiy yondoshishi, o'z mahoratini doimo tokamillashtirib borish va ishdagi hamkasblarni o'sishiga ko'maklashishiga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi farzandlarimizning zamon talabi asosida har tomonlama yetuk inson sifatida kamol topishida hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishida, ularning har tomonlama rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Pedagogika sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar natijasida bolalar bog'chalarida kichkintoylar hayotini tashkil etishning quyidagi tamoyillariga amal qilish maqsadga muvofiqdir.

Har bir yosh guruhida bolalarni ijtimoiy moslashuvchanligini tarbiyalash va ularning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydigan shart- sharoitlar yaratishda quyidagilarga amal qilish muhim ahamiyatga ega:

- bolalarni yosh guruhlariga taqsimlashda har bir guruhga faqat bir xil yoshdagi bolalarni tanlash va shunga qarab ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish.
- bolalarning har xil faoliyat bilan shug'ullanishlari va bir-birlari bilan muloqotga kirisha olishlari uchun zarur bo'lgan moddiy va ma'naviy muhitni yaratish. Buning uchun guruh xonasi va maydonchalarni gigiyenik, pedagogik, estetik talablar darajasida kerakli jihozlar bilan ta'minlash.
- bolalarning yoshiga mos kun tartibini tuzish, unga rioya qilish va uning barqarorligini ta'minlash.
- bolalar shaxsini har tomonlama shakllantiradigan faoliyat turlarini tashkil etish va bu faoliyatlar uchun kun tartibidan ma'lum vaqt ajratish.

Bolalarning turli faoliyatlarini ilmiy asoslangan tamoyillar asosida tizimli almashtirib borish bolalar bog'chasining har xil yosh guruhlarida bolalar hayotini to'g'ri va qiziqarli tashkil etishni ta'minlaydi. Shuningdek bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan pedagogik jarayon murakkab va rang-barangdir.

Maktabgacha ta'limda tarbiya masalalari ta'lim-tarbiya ishining tashkiliy shakllari, bolalar faoliyatining har xil turlari, ya'ni ta'limiy faoliyatlarda ta'lim berish orqali, ijodiy va qoidali o'yinlar, bolalarning mustaqil faoliyati, rivojlantiruvchi markazlardagi faoliyati, ularning o'z mehnati va kattalar mehnati bilan tanishtirish, o'z-o'ziga xizmat qilish, sayrlar, ma'naviy va gigiyenik tadbirlar orqali amalga oshiriladi.

Ta'lim-tarbiya ishlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik jarayonning har bir faoliyat turini to'g'ri tashkil etishga bog'liqdir. Maktabgacha ta'limning pedagogik jarayonida ta'lim muhim ahamiyat kasb etadi va kundalik hayot, o'yin, mehnat, ta'limiy faoliyatlar orqali amalga oshiriladi. Demak, ta'limiy faoliyatlarda ta'lim va tarbiya vazifalari hal etiladi, ya'ni bolalar tevarakatrofdagi hayot va tabiat bilan tanishish, nutq o'stirish, savodga o'rgatish, matematika, jismoniy madaniyat, tasviriy faoliyat, musiqa bo'yicha eng oddiy tasavvur va bilimlarni, malaka hamda ko'nikmalarni egallab oladilar. Bolalar egallab olishlari kerak bo'lgan bilim, malaka va ko'nikmalar davlat talablari va "Ilk qadam" o'quv dasturida belgilab berilgan bo'lib, u bolalarning umumiy rivojlanishi va ularni maktab ta'limiga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Ta'limiy faoliyatlarda bolalarga ta'lim berish didaktik tamoyillar asosida ularning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olgan holda ma'lum izchillikda olib boriladi, hamda mazmuni sekin-asta murakkablashtirib boriladi. Natijada, u rivojlantiruvchi va tarbiyalovchi xususiyatga ega bo'ladi.

O'quv dasturda har bir yosh guruhda hafta davomida o'tkaziladigan mashg'ulotlar soni va har bir mashg'ulot qancha davom etishi belgilab qo'yilgan. Tarbiyachi mana shunga asoslanib, o'zining haftalik mashg'ulotlar jadvalini tuzadi, bu ta'limning hamma bo'limlari bo'yicha belgilangan ta'lim-tarbiya ishlarini to'g'ri taqsimlash va bir xilda amalga oshirishga imkon yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turli yosh guruhlarida kun tartibini tuzishda quyidagi talablarga rioya qilish kerak:

- dasturning hamma bo'limlari bo'yicha ta'limiy faoliyatlarni haftaga teng taqsimlash.
- haftaning birinchi va oxirgi kunlariga osonroq faoliyat turlari qo'yiladi.
- haftaning seshanba, chorshanba va payshanba kunlarida bolalardagi aqliy faoliyat tezlashadi, shuning uchun bu kunlarga murakkabroq faoliyat turlari rejalashtiriladi.
- kun davomida birinchi bo'lib bolalardan aqliy zo'r berishni ko'proq talab etadigan, kam harakatli faoliyat turlari rejalashtiriladi; tevarak- atrof bilan tanishtirish, savodga o'rgatish, matematika. Tasviriy faoliyat, jismoniy tarbiya, musiqa va shunga o'xshash mashg'ulotlar keyinroqqa rejalashtiriladi.
- kun davomida faoliyat turlari quyidagicha tartibda almashtirib boriladi; matematika va jismoniy tarbiya, ona tili va tasviriy faoliyat va h.k.

Ta'limiy faoliyatlarni bunday taqsimlash bolalarning o'quv dastur materialini yengilroq o'zlashtirib olishiga imkon yaratadi.

Kun davomida bir necha marta: ertalabki qabul vaqtida, ertalabki va kechki sayrda bolalarning mustaqil faoliyatlari tashkil etiladi. Bolalar o'zlariga tanish bo'lgan didaktik va harakatli o'yinlarni o'ynaydilar, hohlagan rasmlarini chizadilar, hohlagan narsalarini yasaydilar, kitoblar, rasmlarni tomosha qiladilar, hohlagan badiiy asarlarini tinglaydilar. Bolalarning mustaqil faoliyati ular uchun dam olish soati hisoblanadi, ammo ish bilan bir vaqtda bolalarning o'z-o'zini tashkil eta bilish qobiliyati o'sishiga, xulq madaniyati, irodaviy sifatlarning tarbiyalanishiga, jamoa munosabatlarining shakllanishiga yordam beradi. U har xil faoliyatlarda bolalardagi o'ziga xos ijodkorlikning rivojlanishiga keng imkoniyat yaratadi. Shuning uchun bolalarning mustaqil faoliyatiga ham tarbiyachining rahbarlik qilishi talab etiladi: chunki hohlagan ishi bilan shug'ullanishiga imkon yaratish, kerakli material va asbob-uskunalar bilan ta'minlashda, tarbiyachining maslahati lozim bo'ladi.

Kun davomida tizimli ravishda turli yosh guruhdagi bolalar kattalarning mehnati bilan tanishtirib boriladi. Bu ish mashg'ulotlarda, ekskursiyalarda, maqsadli sayrlarda, bolalarning kattalar bilan birgalikdagi mehnati davomida amalga oshiriladi. Bunda bolalarning asosiy e'tibori mehnatning insonlar uchun foydasiga, uning xilma- xilligiga, ularning axloqiy munosabatlariga qaratiladi.

Bolalarning ovqatlanishi, ta'limiy faoliyatlarga tayyorlanishi, guruh xonasi va tabiat burchagida navbatchi vazifasini bajarishi ularda topshiriqqa nisbatan javobgarlik hissini rivojlantiradi, shu bilan birga ijtimoiy his va munosabatlarni shakllantiradi.

Demak, bolalar hayoti kunning birinchi va ikkinchi yarmidagi kun tartibiga binoan tashkil etiladi. Buning uchun hamma zarur shart-sharoitlarni yaratish zarur. Ayniqsa, kichik guruh bolalarining ko'p vaqti guruh xonasida o'tadi. Yaxshi jihozlangan xona, o'yinchoq va qo'llanmalarni to'g'ri tanlash bolalarning to'laqonli hayot kechirishining asosiy sharti hisoblanadi. Guruh xonasidagi o'yinchoqlar bu yoshdagi bolalarning yosh

xususiyatlarini, jismoniy imkoniyatlarini e'tiborga olib joylashtiriladi. Bu guruhda bir qancha o'yinlar uchun o'yinchoq burchagi tashkil etilishi, unda yana qurilish materiallari, harakatlanuvchi o'yinchoqlar ham bo'lishi kerak, qolgan o'yinchoqlar, rasmlar, shkaflarga bolalar bemalol oladigan qilib joylashtirilishi lozim. Xonada bolalarning gilamcha ustida mashina, aravachalarni bemalol yurgiza olishlari va yirik qurilish materiallari bilan o'ynashlari uchun ham joy ajratilishi kerak, harakatlarni rivojlantiruvchi jihozlar binoning maxsus xonalarida saqlanadi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlaridagina olib chiqiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M.Niyati Ulug' Xalqning Ishi Ham Ulug', Hayoti Yorug' Va Kelajagi Farovon Bo'ladi. Toshkent. "O'zbekiston" Nmiu. 2019 Yil, 355-B.
2. P.Yusupova. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Qo'llanma-1996
3. M.Q.Jabborova Bo'lajak tarbiyachilarni pedagogik faoliyatiga tayyorlash ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida TDPU Ilmiy xabarlar. 2022\ 12-son ISSN 2181-9580 (13.00.00 №32)
4. M.Q.Jabborova The importance of communicative speech in improving the pedagogical training of future educators. «Science and innovation» International scientific journal volum 2 issue 2 February 2023 uif-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337 | scientists.uz8f-2022: 8.2 | issn: 2181-3337 <https://doi.org/10.5281/zenodo.768257>.